

Verkondiging 24 september – Jona 3 en 4 en Matteüs 20: 1-18

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

Het voordeel van internet is dat je vaak dingen terug kunt vinden die vaag in je geheugen zitten. Zo moest ik door de Bijbelverhalen denken aan een filmpje dat ik ooit gezien had. Gelukkig, het was nog te vinden en het gaat zo. Een man vraagt aan voorbijgangers die aan het eten zijn of hij daar een stukje mag hebben, want hij heeft zo'n honger... Geen van de personen die hem aanspreekt, geeft hem iets. Ze hebben het allemaal zelf nodig.

Vervolgens doet de man iets anders. Met een doos gevuld met stukken pizza komt hij aan bij een dakloze en geeft die pizza weg, met de woorden: 'Wij hebben genoeg, neem jij de rest.' Na twintig minuten komt hij terug – anders gekleed zodat de dakloze hem niet herkent - en gaat naast hem zitten. De man vraagt aan de dakloze: 'Mag ik wat eten, want ik heb zo'n honger?' De dakloze opent de doos en geeft hem een stuk pizza.

Die gulheid van de dakloze raakt de man. Hij staat op en geeft de dakloze een paar bankbiljetten. Je ziet dat de dakloze begint te huilen. En ikzelf raakte ook bijna ontroerd.

Het filmpje voelde voor mij als een samenvatting van hoe onze wereld in elkaar zit en hoe wij vaak denken: 'Dit heb ik gekocht, heb verdiend. Hier heb ik recht op. Dat ga ik niet delen, ook al heb ik genoeg geld om iets anders te kopen.' Die dakloze wist uit ervaring beter: ik heb helemaal geen recht op die pizza. Dat stelde hem in staat om aan een ander te denken, om te kunnen delen.

'Ik heb recht op...', met die opmerking raken wij aan de beide Bijbelgedeelte van vandaag, het verhaal van Jona en de gelijkenis van Jezus over arbeiders die klagen dat zij hetzelfde loon krijgen als degenen die veel korter werken dan zij.

In het verhaal van Jona zijn wij een beetje middenin in gevallen. De kinderen bij de kindernevendienst hebben vorig week het begin van het verhaal, maar dat zult u waarschijnlijk wel kennen. Jona die door God naar Nineve gestuurd wordt, maar niet wil en daarom op de vlucht slaat. Op een wonderlijke wijze, door een storm en een grote vis, zorgt de Eeuwige ervoor dat Jona toch naar Nineve gaat om de mensen daar tot inkeer te brengen.

Je zou denken: Jona heeft zijn lesje wel geleerd, maar blijkt toch anders te liggen. Als de profeet merkt dat de mensen luisteren naar zijn boodschap en God niet de mensen straft, wordt hij kwaad. Dat is niet de bedoeling. De inwoners van Nineve moeten gestraft worden. God mag niet terugkeren op schreden. In mijn woorden: Jona vindt dat hij er recht op heeft dat die mensen gestraft worden.

Dat is best een vreemde gedachte, want als iemand is die niet helemaal doet wat gewenst is, is het Jona. Hij luisterde niet naar wat de Eeuwige zei, ging zijn eigen gang. Jona kreeg wel een tweede kans, maar ontzegt die aan anderen.

De Eeuwige laat Jona proefondervindelijk ervaren dat hij minder rechten heeft dan hij denkt. Jona zit buiten de stad in de zon, in de hitte, af te wachten hoe God Nineve zal wegvagen. Dan is er opeens een wonderboom die de profeet schaduw biedt. Die boom is er als een cadeau, gift, iets wat hem toevalt. Het kon niet beter. Als echter de boom verdort, wordt de profeet kwaad. Dat was niet de bedoeling: 'Ik ben liever dood dan dat ik zo verder moet leven.' Hoe durft iemand die boom van hem af te pakken?

'Is het terecht dat je zo kwaad bent?', vraagt de Heer aan de profeet. Had jij recht op die boom, Jona? Een antwoord horen wij niet van hem, maar wij als hoorders weten het antwoord wel. Jona mag natuurlijk kwaad zijn, maar heeft geen recht op die boom en heeft zeker niet het recht om de Eeuwige te verplichten om de stad te vernietigen. Het staat de Eeuwige vrij om genadig, liefdevol, geduldig en trouw te zijn.

'Is het terecht dat je zo kwaad bent?' Die woorden klinken als een echo in de gelijkenis van Jezus, de landheer die zegt: 'Vriend, ik behandel je toch niet onrechtvaardig?' De aanleiding voor die vraag is dat een deel van de arbeiders zich achtergesteld voelen: zij krijgen evenveel krijgen als de rest, terwijl zij langer gewerkt hadden...

Afgelopen week heb ik geprobeerd mij in te leven in die wijnboer. Hij komt dan over als een heel bewogen man die graag wil dat het werk afkomt. Hij heeft personeel nodig. 's Morgens staat hij om zes uur op de markt om arbeiders te krijgen. Zij komen een redelijk loon overeen van een denarie. Een denarie was een gewoon salaris, je kon daar een schaap voor kopen, dertig mussen of 15 porties wijn.

Drie uur later ziet de wijnboer in dat hij het niet gaat redden met deze groep en gaat opnieuw naar het marktplein. Daar ziet hij een groepje mannen werkloos staan. Tegen hen zegt hij: *"Gaan jullie ook maar naar de wijngaard, de betaling zal rechtvaardig zijn."* De wijnboer spreekt geen bedrag af. De mannen moeten afwachten wat zij krijgen.

Dit ritueel van opnieuw personeel halen op de markt herhaalt zich nog twee keer en dan is nog een uur te gaan. Men werkte van zes tot zes, dus het is tegen vijven. Het werk is niet af en de baas gaat naar de marktplaats. Daar staan nog mannen, maar het zijn niet de beste. De sterkste arbeiders zijn als eerste ergens aan de slag gegaan. Deze mannen vormen een rest waarin niemand belangstelling heeft. Ook hen stuurt de baas naar de wijngaard.

Dan is het tijd om te stoppen en wordt het loon uit betaald. Jezus laat dan de baas iets bijzonders doen: die als laatste zijn gekomen, met hen wordt als eerste afgerekend. Dat waren de mannen in wie de rest van de werkgevers geen belangstelling had. Niet de topfitte werknemers.

Zal de thuissituatie van deze groep werknemers veel verschillen van hen die als eerste aan de slag zijn gegaan? Ook zij zullen een vrouw hebben gehad en kinderen. Ook daar zullen zorgen zijn geweest om het inkomen. Zonder geld geen schaap dat gekocht kan worden.

Deze wijnboer ziet dat en is gul: hij geeft hun een denarie. Deze dagloners zullen thuis zijn gekomen met een brede glimlach op hun lippen: 'Vrouw, moet je eens kijken hoeveel ik heb gekregen. Voor een uur werk...'

De andere werknemers slaan aan het rekenen: als een uur werken een denarie betekent, dan zijn twaalf uur werken misschien geen twaalf denarie, maar in ieder geval meer dan een...

De baas is alleen zijn afspraak niet vergeten, ook zij krijgen een denarie. De mannen doen hun beklag, maar de baas antwoordt hun: *“Vriend, ik behandel je toch niet onrechtvaardig? Je hebt toch ingestemd met het loon van één denarie? [...] Ben je jaloers, omdat ik goed ben?”* Bepaal jij voor mij wat ik moet doen? Daarmee zijn wij weer terug bij het verhaal van Jona. De profeet die wilde dat God ging handelen zoals hij voor ogen hadden, deze arbeiders die willen dat de wijnbouwer niet zo ruimhartig?

Jezus noemt niet de directe aanleiding voor deze gelijkenis, voor wie dit een les is. In ieder geval benadrukt de gelijkenis dat de landheer vrij is om te doen wat hij wil, net zo vrij als de Eeuwige in het verhaal van Jona. Vrij om genadig te zijn, geduldig, liefdevol en goed.

Ik heb recht op... deze boom, dat die mensen gestraft worden, dacht Jona. Wij hebben recht op... meer, dachten de arbeiders. Maar beide keren verkeken zij zichzelf, want waar heb je recht op? Met hun gedachte claimden zij wat een ander moet krijgen: minder dan zij of straf. Met hun gedachte belemmerde zij de Eeuwige in Zijn goedheid en liefde.

Ik heb recht op... het is iets wat wij uit de psychologie kennen, dat wij als mensen die gedachte hebben— eerder is het illusie. Je kunt denken dat je recht hebt op fit en vitaal ouder worden, omdat je altijd gezond hebt geleefd. Al de prestaties die je behaalt in het leven, kunnen voelen alsof je daar recht op had: je hebt er hard voor gewerkt. Vaak vergeten wij dan het portie geluk dat hebben gehad, bijvoorbeeld door waar onze wieg stond.

Met die gedachte ‘ik heb recht op...’ kun je jezelf voor de gek houden. Ik vind het mooi hoe in het verhaal van Jona ons dan getekend wordt dat de profeet daar geen beter of vrolijke mens van wordt. Hij verwordt tot een nukkig, boos man, zonder levenszin. Je zou hem toewensen dat hij de dingen meer als gave zag, als een cadeau dat ons gegeven wordt.

Met het idee dat wij ergens recht op hebben, kunnen wij niet alleen onszelf te kort doen, maar volgens de verhalen ook de Eeuwige, dat wij onwillekeurig de Heer voor ons karretje spannen. Dat Hij moet doen wat wij willen: goed zijn voor wie goed doet en straffen voor wie tekortschiet. Dat geldt voor dan voor een ander...

‘Ik wist het wel: U bent een God die genadig is en liefdevol, geduldig en trouw, en bereid het onheil af te wenden.’ Dat is het beeld dat ons van de Eeuwige geschetst wordt. Genadig en liefdevol voor een ander en gelukkig ook voor ons, als wij net iets te veel rechten denken te hebben. Als wij door die gedachte anderen tekortdoen.

Dat gebeurt, zo vertellen de verhalen ons. Zo maakte dat filmpje zichtbaar. Niet kunnen delen, omdat je denkt dat je er recht op hebt.

Als gelovige zouden wij die houding van de dakloze mogen hebben: kunnen delen, omdat je weet dat het je geschonken is. Wij weten dat wij geen rechten hebben, dat wij leven van wat

ons toevalt. Dat God ons zijn goede gaven geeft. Die wetenschap stelt je in staat om te delen en het mooie daarvan is dat je niet verwordt tot een Jona: een zuur en boos mens. Juist in het delen kom je tot bloei.

'Ik heb recht op...' tja, waar hebben wij recht op? Voor een goed leven is die vraag niet zo belangrijk, maar eerder: wat wordt mij gegeven? Als je dat ziet, word je een rijker mens, een mens die tot delen in staat is, omdat je merkt dat de Eeuwige om jou geeft.

Amen